

نقش عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین در پیش‌بینی رضایت‌زناشویی

The role of family functioning and couples communication patterns in marital satisfaction

Ali Parvandi
Mokhtar Arefi
Asma Moradi

علی پروندی*
مختار عارفی**
اسماء مرادی***

Abstract

Achieving a healthy society, is depends on the family health and efficient family, is dependent on marital satisfaction. Hence this research investigates the role of family functioning and couples communication patterns in marital satisfaction prediction. The method of research was correlational. The research population included married teachers who resident in Songhor city, 150 patients (75 males and 75 females) among those were selected via convenience sampling method. Measures were Marital Satisfaction Inventory (ENRICH), family assessment device and couples communication patterns questionnaire. To analyze the data, Pearson correlation and multiple regression was used. The results showed that there is a significant negative relationship between all the components of family functioning and marital satisfaction. in addition, there is a positive relationship between Mutual constructive pattern and marital satisfaction, and a negative significant relationship between demand/withdraw and avoid mutual Patterns with marital satisfaction. Regression analysis also showed that family functioning and couples communication variables, respectively predicts 0/66 and 0/81 of marital satisfaction variance. Then with aware of family functioning and couples communication, teacher's marital satisfaction is predictable.

چکیده

دستیابی به جامعه سالم، در گرو سلامت خانواده و خانواده کارآمد، وابسته به رضایت زناشویی است. از این رو پژوهش حاضر به بررسی نقش عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین در پیش‌بینی رضایت‌زناشویی می‌پردازد. طرح پژوهش از نوع همبستگی است. نمونه آماری شامل ۱۵۰ نفر (۷۵ مرد و ۷۵ زن) از معلمان متأهل ساکن در شهر سنقر بود که با شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل سیاهه رضایت زناشویی اترنچ، ابزار سنجش خانواده و پرسش‌نامه الگوهای ارتباطی زوجین بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد میان همه مولفه‌های عملکرد خانواده و رضایت زناشویی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد. بعلاوه میان الگوی سازنده متقابل و رضایت زناشویی رابطه مثبت و معنی‌دار، و میان الگوهای توقع/کناره‌گیری و اجتناب متقابل با رضایت‌زناشویی رابطه منفی و معنی‌دار برقرار است. تحلیل رگرسیون نیز نشان داد متغیرهای عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین، به ترتیب ۰/۶۶ و ۰/۸۱ از پراکنش رضایت زناشویی را پیش‌بینی می‌کنند. پس رضایت‌زناشویی معلمان با اطلاع از عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین قابل پیش‌بینی است.

Keywords: couples communication patterns, family functioning, family functioning

واژگان کلیدی: الگوهای ارتباطی زوجین، رضایت زناشویی، عملکرد خانواده

* . کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، گروه روانشناسی و مشاوره، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

arefi.2020@yahoo.com

** . گروه روان‌شناسی و مشاوره، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول)

*** . کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی، گروه روانشناسی و مشاوره، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

مقدمه

سلامت خانواده از کیفیت رابطه همسران تأثیر می‌پذیرد و رضایت زناشویی در زمره ملاک‌های با اهمیت این رابطه قرار دارد، چه وجود رضایت زناشویی، کنار آمدن با مشکلات و تنیدگی و ارتقای سطح بهداشت روانی زوجین را تسهیل می‌کند (نوابی نژاد، ۱۳۸۷؛ عابدی، مسیبی و عریضی، ۱۳۹۱). بعلاوه، فقدان آن پیش‌بینی کننده مهمی برای آسیب‌های روانی بالاخص افسردگی، بیماری‌های بدنی، مصرف مواد، خودکشی، کاهش کیفیت زندگی، تعارضات زناشویی و طلاق است (اولسون^۱، ۱۹۹۷، گاتمن^۲، ۱۹۸۳، به نقل از نیک پرور، ۱۳۸۸). برای اکثر بزرگسالان، شادمانی در زندگی بیش از آنکه متأثر از کار، دوستی، تفریحات، فعالیت‌های اجتماعی و گروهی باشد، به ازدواج موفق و روابط زناشویی توأم با رضایت و خوشحالی وابسته است. اهمیت رضایت زناشویی در زندگی فرد بحدی است که برخی داشتن رضایت زناشویی را عامل رضایت کلی فرد از زندگی تلقی می‌کنند. رضایت زناشویی حالتی است که طی آن زن و شوهر از ازدواج با یکدیگر و با هم بودن احساس شادمانی و رضایت دارند (به‌پژوه، ۱۳۸۳؛ سینها و ماکرجی، ۱۹۹۱).

شواهد پژوهشی فراوان، گویای آنند که عوامل زیادی رضایت زناشویی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یکی از این عوامل، عملکرد خانواده است. عملکرد خانواده، تلاش مشترکی برای برقراری و حفظ تعادل در خانواده است و به توانایی در هماهنگی با تغییرات، حل تضادها و تعارضات، همبستگی بین اعضا و موفقیت در اعمال الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز بین افراد، اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده مربوط است. می‌توان آن را در ابعاد مختلفی نظیر حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، پاسخ‌دهی هیجانی^۳، آمیختگی هیجانی^۴، مهار رفتار و عملکرد کلی بررسی کرد (ثنایی، ۱۳۸۹). پژوهش لیندزی، کولول، فاربوت و لويس^۵ (۲۰۰۶) نشان داده است که عملکرد مؤثر خانواده در ایجاد تعارضات زناشویی و نارضایتی زناشویی مؤثر است. اپشتاین، بالدوین و بیشاپ (۱۹۸۳) معتقدند که کارایی خانواده بیشتر به ویژگی‌های نظام خانواده، شیوه‌های نظام‌دار و الگوهای تبادلی بین اعضای آن مربوط است و نه به ویژگی‌های درون‌روانی اعضا. پژوهش‌های دیگر نشان داده است که ساختار خانواده، پیش‌بینی کننده اصلی عملکرد خانواده، رضایت زناشویی و حرمت خود پایین است (الکرناوی، ۲۰۱۰). همچنین ارکیستر و استیونسون^۶ (۱۹۹۱) در پژوهشی نشان دادند که مولفه‌های نقش‌های خانوادگی و همراهی عاطفی به وفور و بطور مکرر با طلاق در ارتباط است. پژوهش بخشی‌پور (۱۳۸۸) نشان داد که میان عملکرد کلی خانواده، حل مشکل، نقش‌ها، پاسخ‌دهی هیجانی، و آمیختگی هیجانی با تعارضات زناشویی زوج‌های در آستانه طلاق رابطه معنی‌داری برقرار است. پژوهش باباخانی‌پور (۱۳۸۹) نشان داد میان عملکرد خانواده و رضایت زناشویی والدین رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد.

ارتباط زناشویی به عنوان صمیمی‌ترین نوع رابطه در پاسخ به کلیه نیازها، اعم از بدنی و روانشناختی محسوب می‌گردد. این ارتباط، هسته مرکزی نظام خانواده است و اختلال در آن به منزله تهدیدی جدی برای بقاء خانواده می‌باشد. و کیفیت آن، نه تنها خود زوجین بلکه فرزندان و حتی سطح کارایی کل خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. طرز

1. Olson

2. Gottman

3. emotional responsiveness

4. emotional involvement

5. Lindsey, Colwell, Frabutt and Lewis

6. Arkister & Stevenson

برقراری ارتباط همسر در برداشت دیگری از روابطشان و پیش‌بینی الگوهای رفتاری و ارتباطی آنها بسیار موثر است؛ بویژه در زمان حل و فصل مشکلات و چالش‌های روزمره‌ای که پیش‌روی اکثر زوج‌ها قرار می‌گیرد (برنشتاین و برنشتاین، ۱۳۸۴). ارتباط به زن و شوهر این امکان را می‌دهد که با یکدیگر به بحث و تبادل نظر بپردازند و از نیازهای هم‌آگاهی یابند (جاویدی، سلیمانی، احمدی و صمدزاده، ۱۳۹۲). درمانگران و پژوهشگران معتقدند که دیگر عامل مؤثر بر رضایت‌ناشویی و پیش‌بینی‌کننده قوی آن، الگوهای ارتباطی زوجین است (گاتمن و نوتاریز، ۲۰۰۲). الگوهای ارتباطی زوجین^۱، فرایندی است که در طی آن زن و شوهر بصورت کلامی و غیر کلامی با یکدیگر تعامل برقرار می‌کنند. کریستنسن و سولاولی^۲ (۱۹۸۴) الگوهای ارتباطی میان زوجین را به سه دسته تقسیم کردند که عبارتند از: الگوی سازنده متقابل^۳ (که طی آن زن و مرد سعی می‌کنند در مورد مشکل ارتباطی خود بحث و گفتگو کنند، احساساتشان را بروز دهند و برای مشکل ارتباطی پیشنهاد راه حل بدهند و با هم مذاکره کنند)، الگوی اجتناب متقابل^۴ (که طی آن زن و مرد هر دو سعی می‌کنند از بحث کردن در باره مشکل دوری کنند) و الگوی توقع/کناره‌گیری^۵ (که طی آن یکی از زوجین درباره مشکل بحث می‌کنند یا به وسیله انتقاد کردن، غرزدن و یا پیشنهاد تغییر دادن دیگری را وادار به بحث در باره مشکل کند در حالی که دیگری می‌خواهد مشکل را تمام کند و از بحث در باره آن اجتناب کند. این الگو شامل دو: الگوی زن متوقع/مرد کناره‌گیر و الگوی مرد متوقع/زن کناره‌گیر می‌باشد) (هیوی، لارسون، یومبتوبل و کریستنسن، ۱۹۹۶).

نولر (۱۹۹۴) معتقد است که الگوی ارتباطی اجتناب متقابل، با نارضایتی زناشویی ارتباط دارد (هنرپروان، قادری و قبادی، ۱۳۹۰). گاتمن (۲۰۰۰) و هیوی، کریستنسن و مالموث^۶ (۱۹۹۵) دریافتند که استفاده زوجین از الگوی اجتناب متقابل و الگوی توقع/کناره‌گیری (مخصوصاً هنگامی که زن متوقع و مرد کناره‌گیر باشد) باعث کاهش رضایت زناشویی شده و می‌تواند وقوع طلاق را پیش‌بینی کند. دناتو (۲۰۱۴) نیز نشان داد که الگوی تقاضا/کناره‌گیری پیش‌بینی‌کننده نارضایتی زناشویی است. ثناگویی، جان‌بزرگی و مهدویان (۱۳۹۰) دریافتند که میان الگوی ارتباط سازنده متقابل با رضایت زناشویی رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد و میان الگوهای ارتباطی توقع/کناره‌گیری هر دو جنس و الگوی ارتباطی اجتناب متقابل با رضایت زناشویی رابطه منفی معنی‌داری برقرار است. پژوهش بیدرام‌گرگابی (۱۳۹۳) نیز نشان داد که الگوی ارتباطی سازنده متقابل و الگوی اجتناب متقابل قادر به پیش‌بینی رضایت زناشویی هستند. همچنین جاویدی و همکاران (۱۳۹۲) دریافتند که میان الگوی ارتباطی سازنده متقابل و نارضایتی رابطه منفی وجود دارد و میان الگوهای ارتباطی توقع-کناره‌گیری با نارضایتی رابطه مثبت وجود دارد. گاتمن (۲۰۰۰) معتقد است بیش

1. couples communication patterns

2. Christensen & sullaway

3. mutual productive pattern

4. mutual avoidance pattern

5. demand-withdraw pattern

6. Heavy, Christensen & Malmuth

از ۹۰ درصد زوجین ناراضی و آشفته، ناتوانی در برقراری ارتباط را به عنوان مسأله اصلی در زندگی مشترک خود بیان می‌کنند (اولیا، ۱۳۸۸).

در بسیاری از خانواده‌ها، مشکلات زناشویی بصورت پنهانی ادامه می‌یابد و موجودیت خانواده را مورد حمله قرار می‌دهد. در چنین خانواده‌هایی، زوج‌ها از رضایتمندی برخوردار نیستند ولی به دلیل قبح اجتماعی و شرعی طلاق، خود را محکوم به زندگی در شرایط نامساعد می‌دانند و به تدریج اندوه و درماندگی بر آنها مستولی گشته و سلامت روانی آنها را به مخاطره می‌اندازد که گروه کثیر معلمان از این قاعده مستثنی نیستند (احمدزاده، ۱۳۸۴). آموزش و پرورش نهادی اساسی و سرنوشت ساز در فرآیند رشد و پرورش افکار و رفتار افراد جامعه است و در این فرایند، معلمان مجریان اصلی این نهاد به شمار می‌روند؛ معلمانی که دچار تعارضات و نارضایتی زناشویی هستند ممکن است نتوانند وظیفه خطیر خود را که آموزش و پرورش نسل آینده جامعه است را به خوبی ایفا کنند؛ بنابراین توجه به این گروه ارزشمند و موثر در جامعه و تلاش در جهت رفع مشکلات آنها می‌تواند نوید بخش جامعه‌ای ارزشمند و متعالی باشد. هر چند عوامل مختلفی بر رضایت زناشویی تاثیر گذار هستند ولی با توجه به عدم پیشینه پژوهشی موضوع مورد نظر در این جامعه آماری، این مسأله احساس شد که آیا عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین، رضایت زناشویی را در معلمان پیش‌بینی می‌کنند؟ لذا فرضیه‌های پژوهش شامل ۱. عملکرد خانواده، رضایت زناشویی را پیش‌بینی می‌کند و ۲. الگوهای ارتباطی زوجین، رضایت زناشویی را پیش‌بینی می‌کند، می‌باشد. بنابراین هدف پژوهش، بررسی نقش عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین در پیش‌بینی رضایت زناشویی معلمان می‌باشد.

روش

روش پژوهش، از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه معلمان متاهل شهر سنقر در سال تحصیلی ۱۳۹۴/۱۳۹۵ می‌باشد که در سه مقطع دبستان، راهنمایی و دبیرستان مشغول خدمت بوده‌اند. حجم نمونه شامل ۱۵۰ نفر (۷۵ زن و ۷۵ مرد) بود که به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه و نرم افزار SPSS ۲۰ استفاده شد.

ابزار اندازه‌گیری

سیاهه رضایت زناشویی انریچ^۱. این سیاهه ۴۷ ماده‌ای توسط اولسون (۱۹۸۹) تدوین شده و مشتمل بر ۱۲ خرده مقیاس است. پاسخ به گویه‌ها به روش لیکرت و بصورت پنج گزینه‌ای (کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) انجام می‌گیرد. نمره بیشتر نشان دهنده رضایت زناشویی بالا و نمره کمتر نشان دهنده نارضایتی زناشویی زوج‌ها است. السون (۱۹۸۹)، ضریب پایایی سیاهه رضایت زناشویی را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰.۹۲٪ به دست آورد. همچنین سلیمانیان، ۱۳۷۳، شریف‌نیا، ۱۳۸۰ و معتمدین، ۱۳۸۳ ضریب پایایی آن را به ترتیب برابر با ۰.۹۳٪، ۰.۸۶٪ و ۰.۵۷٪ گزارش کردند. در ایران سلیمانیان و نوابی نژاد همبستگی درونی این آزمون را برای فرم بلند ۰.۹۳٪ و برای فرم کوتاه ۰.۹۵٪ محاسبه و گزارش کرده‌اند (عبادت پور، ۱۳۷۹؛ رحیم پور، صالحی، حسینیان و عباسیان، ۱۳۹۲).

¹. Evaluation & Nurturing Relationship Issues Communication and Happiness (ENRICH)

ابزار سنجش خانواده^۱. این پرسشنامه را اپشتاین و همکاران (۱۹۸۳) در ۶۰ سوال تهیه کردند و هدف آن سنجش عملکرد خانواده بنا بر الگوی مک مستر است. برای نمره گذاری آزمون، به هر سوال نمره ۱ تا ۴ به صورت کاملاً موافقم: ۱ موافق: ۲ مخالف: ۳ کاملاً مخالف: ۴ با استفاده از کلید تصحیح پرسشنامه (به صورت مستقیم و معکوس) داده می‌شود. در این آزمون نمره زیاد نشان دهنده عملکرد نامطلوب خانواده و نمرات کمتر بیانگر عملکرد مطلوب است. ابزار سنجش خانواده با ضرایب آلفای خرده مقیاس های آن از ۰.۷۲ تا ۰.۹۲ از همسانی درونی خوبی برخوردار است و دارای روایی پیش بین و همزمان است (ثنایی، ۱۳۸۹). زاده محمدی و ملک خسروی (۱۳۸۵) ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه را ۰.۹۴ و برای خرده مقیاس های عملکرد کلی ۰.۷۸، نقشها ۰.۷۱، ارتباط ۰.۷۰ حل مسأله ۰.۷۲، همراهی عاطفی ۰.۷۳، مهار رفتار ۰.۶۶ و آمیزش عاطفی ۰.۷۱ گزارش کرده اند.

پرسشنامه الگوهای ارتباطی زوجین^۲. این پرسشنامه توسط کریستنسن و سولاوی در سال ۱۹۸۴ در دانشگاه کالیفرنیا ساخته شد. این پرسشنامه یک ابزار خودسنجی ۳۵ گویه ای نسبتاً جدید است که به منظور برآورد ارتباط ناشویی زوجین طراحی شده است و رفتارهای زوجین را در طی سه مرحله تعارض ناشویی: هنگامی که مشکلی در رابطه زوجین بوجود می آید، در طول بحث راجع به مشکل ارتباطی و بعد از بحث راجع به مشکل ارتباطی، برآورد می کند. در ایران عبادت پور (۱۳۷۹) روایی سه خرده مقیاس ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتناب متقابل و ارتباط توقع /کناره گیری را به ترتیب ۰.۵۸، ۰.۵۸- و ۰.۳۵ بدست آورد که همگی در سطح آلفای ۰/۰۱ معنی دار بودند. همچنین برای تعیین پایایی، همبستگی درونی خرده مقیاس ها را محاسبه کرد. میزان پایایی محاسبه شده عبارتند از: خرده مقیاس سازنده متقابل ۰/۵۰، اجتناب متقابل ۰/۵۳، توقع مرد/کناره گیری زن ۰/۵۳ و توقع زن/کناره گیری مرد ۰/۵۵. بودنمن و همکاران^۳، ۱۹۹۸ آلفای کرونباخ را برای خرده مقیاس های این پرسشنامه از ۰.۵۰ تا ۰.۷۰ گزارش کرده اند (ثناگویی و همکاران، ۱۳۹۰).

روش اجرا

با در دست داشتن پرسشنامه و مجوز پژوهش از اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه، با مراجعه به مدارس سطح شهر سنقر که شامل ۱۰ مدرسه دخترانه و ۸ مدرسه پسرانه بود، ابتدا توضیح مختصری در مورد هدف پژوهش و شرایط شرکت کنندگان و نحوه پاسخ دادن به پرسشنامه داده شد، سپس به افرادی که تمایل و شرایط لازم برای شرکت کردن داشتند یک نسخه از پرسشنامه ها داده شد. کسانی که زن و شوهر فرهنگی بودند معمولاً هر دو نفر شرکت می‌کردند. به دلیل طولانی بودن سوالات یک هفته جهت تکمیل پرسشنامه ها مهلت داده شد. سپس اقدام به جمع آوری پرسشنامه ها شد و بر اساس راهنمای تصحیح و نمره گذاری پرسشنامه، نمره گذاری شدند. تعداد کل شرکت کنندگان ۱۸۶ نفر بودند که به دلیل پاسخ ناقص، ۳۶ عدد از پرسشنامه ها کنار گذاشته شد و در نهایت ۱۵۰ پرسشنامه انتخاب شدند. ملاکهای ورود به پژوهش شامل: حداقل دو سال از ازدواج شرکت کنندگان گذشته باشد؛

1. family assessment device (FAD)

2. couples communication patterns questionnaire

3. Bodenman, Kaiser, Hahlweg & Fehm-wolfsdorf

تمایل به همکاری داشته و با رضایت کامل همکاری کرده باشند. بعلاوه، عدم بازنشسته بودن و قرار داشتن در دامنه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال ملاک‌های خروج از پژوهش بود.

یافته‌ها

در این بخش تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام می‌شود. در بخش توصیفی، شاخص‌های توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای اصلی پژوهش، بیان و بررسی می‌شود. سپس در بخش استنباطی با تجزیه و تحلیل داده‌ها و استفاده از روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه به بررسی فرضیه‌های پژوهش پیش رو پرداخته می‌شود.

جدول ۱

میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش به تفکیک جنسیت

متغیر	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
رضایت زناشویی	مرد	۷۵	۱۸۲/۳۷	۲۸/۶۱۵
	زن	۷۵	۱۶۷/۱۳	۳۲/۶۱۰
حل مسئله	مرد	۷۵	۱/۵۹	۰/۴۵۹
	زن	۷۵	۱/۹۳	۰/۵۴۵
ارتباط	مرد	۷۵	۱/۸۸	۰/۴۳۶
	زن	۷۵	۲/۰۳	۰/۴۹۱
نقش‌ها	مرد	۷۵	۲/۱۰	۰/۳۹۰
	زن	۷۵	۲/۳۶	۰/۴۱۵
واکنش عاطفی	مرد	۷۵	۲/۰۶	۰/۳۷۱
	زن	۷۵	۲/۰۹	۰/۵۰۶
همراهی عاطفی	مرد	۷۵	۲/۰۰	۰/۵۳۵
	زن	۷۵	۲/۰۰	۰/۵۶۹
مه‌ار رفتار	مرد	۷۵	۱/۹۱	۰/۳۸۹
	زن	۷۵	۱/۹۸	۰/۳۶۸
عملکرد کلی	مرد	۷۵	۱/۸۴	۰/۳۴۳
	زن	۷۵	۲/۰۰	۰/۳۷۴
الگوی سازنده متقابل	مرد	۷۵	۳۱/۱۶	۸/۷۴۰
	زن	۷۵	۲۵/۰۹	۸/۶۱۵
الگوی مرد متوقع / زن کناره‌گیر	مرد	۷۵	۱۰/۵۹	۵/۲۹۹
	زن	۷۵	۱۲/۵۲	۵/۳۵۶
الگوی زن متوقع / مرد کناره‌گیر	مرد	۷۵	۱۱/۲۱	۵/۳۷۶
	زن	۷۵	۱۲/۸۱	۵/۱۵۴
الگوهای ارتباطی زوجین	مرد	۷۵	۲۱/۷۲	۹/۲۱۲
	زن	۷۵	۲۵/۳۱	۹/۲۹۳
الگوی اجتناب متقابل	مرد	۷۵	۱۰/۴۷	۴/۶۵۱
	زن	۷۵	۱۲/۶۹	۴/۸۹۶

جدول (۱) میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای رضایت‌ناشویی، عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین زنان و مردان نمونه مورد بررسی در پژوهش را نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود مقدار میانگین رضایت‌ناشویی در گروه مردان بیشتر از گروه زنان می‌باشد. میانگین گروه مردان در تمام ابعاد عملکرد خانواده پایین‌تر از گروه زنان است. ولی انحراف استاندارد گروه زنان هم در رضایت‌ناشویی و هم در عملکرد خانواده بیشتر است. همچنین در الگوهای ارتباطی زوجین، مقدار میانگین الگوی سازنده متقابل در گروه مردان بیشتر از زنان است. در سایر الگوها، نمره میانگین مردان تقریباً از گروه زنان پایین‌تر است.

جدول ۲

ضریب همبستگی پیرسون میان مقیاس‌های عملکرد خانواده و رضایت‌ناشویی

متغیر رضایت‌ناشویی	حل مسئله	ارتباط	نقش‌ها	واکنش عاطفی	همراهی عاطفی	مهار رفتار	عملکرد کلی
* $r = -0.1670$	* $r = -0.1485$	* $r = -0.1673$	* $r = -0.1609$	* $r = -0.1686$	* $r = -0.1560$	* $r = -0.1692$	

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول (۲) ضریب همبستگی میان مقیاس‌های عملکرد خانواده و رضایت‌ناشویی را نشان می‌دهد. همانگونه که مشاهده می‌شود میان همه زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و رضایت‌ناشویی در معلمان رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد. و آزمون در سطح $P < 0.01$ معنی‌دار می‌باشند. لذا فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه میان متغیرها رد و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود.

جدول ۳

نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای رضایت‌ناشویی و زیرمقیاس‌های عملکرد خانواده

متغیر	B	SE	Beta	P	R	R ²	F
رضایت‌ناشویی				0.001	0.1809	0.1655	38.1552
ثابت مدل	315.923	11.420		0.001			
حل مسأله	-12.666	4.397	-0.213	0.005			
ارتباط	-1.697	4.132	-0.025	0.682			
نقش‌ها	-22.568	5.148	-0.303	0.001			
واکنش عاطفی	-8.228	5.241	-0.116	0.119			
همراهی عاطفی	-5.104	5.427	-0.089	0.349			
مهار رفتار	4.327	5.993	0.052	0.471			
عملکرد کلی	-46.133	7.121	-0.281	0.001			

جدول (۳) نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای رضایت زناشویی و زیرمقیاس های عملکرد خانواده را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، ضریب رگرسیون چندگانه میان ترکیب خطی متغیرهای پیش بین و رضایت زناشویی برابر ۰/۸۱ بوده و متغیرهای پیش بین با هم ۰/۶۶ تغییرات رضایت زناشویی را تبیین می‌کنند و آزمون در سطح (P < ۰/۰۱) معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۴

ضریب همبستگی پیرسون میان الگوهای ارتباطی زوجین و رضایت زناشویی

متغیر	الگوی سازنده متقابل	الگوی مرد متوقع / زن کناره گیر	الگوی زن متوقع / مرد کناره گیر	الگوی توقع / کناره گیری	الگوی اجتناب متقابل
رضایت زناشویی	*۰/۸۹۲	*۰/۴۶۴	*۰/۶۵۳	*۰/۶۳۶	*۰/۶۰۶
*P < ۰/۰۱ **P < ۰/۰۵					

جدول (۴) ضریب همبستگی پیرسون میان الگوهای ارتباطی زوجین و رضایت زناشویی را نشان می‌دهد. همانگونه که مشاهده می‌شود میان الگوهای ارتباطی سازنده متقابل و رضایت زناشویی رابطه مثبت و معنی دار و میان سایر الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. آزمون در سطح P < ۰/۰۱ معنی دار می‌باشد. لذا فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه میان متغیرها رد و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود.

جدول ۵

نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای رضایت زناشویی و الگوهای ارتباطی زوجین

متغیر	B	SE	Beta	P	R	R ²	F
رضایت زناشویی	۱۱۱/۵۳۲	۸/۹۱۸		۰/۰۰۱	۰/۸۹۸	۰/۸۰۷	۲۰۳/۴۳۵
ثابت مدل				۰/۰۰۱			
الگوی سازنده متقابل	۲/۷۰۷	۰/۱۷۸	۰/۷۸۷	۰/۰۰۱			
الگوی توقع / کناره گیری	-۰/۳۲۲	۰/۱۶۳	-۰/۰۹۶	۰/۰۵۰			
الگوی اجتناب متقابل	-۰/۴۶۱	۰/۳۰۶	-۰/۰۷۲	۰/۱۳۴			

جدول (۵) نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای رضایت زناشویی و الگوهای ارتباطی زوجین را نشان می‌دهد. بر اساس جدول، ضریب همبستگی چندگانه میان ترکیب خطی متغیرهای پیش بین با رضایت زناشویی برابر ۰/۹۰ بوده و این سه خرده الگوی پیش بین ۰/۸۱ تغییرات رضایت زناشویی را تبیین می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش پیش بینی رضایت زناشویی بر اساس عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین می‌باشد. نتایج نشان داد میان همه ابعاد عملکرد خانواده و رضایت زناشویی در معلمان رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. این بدان معناست که با افزایش میزان نمرات هر کدام از این زیر مقیاس ها میزان رضایت زناشویی کاهش می‌یابد. به این علت که در این آزمون نمره زیاد نشان دهنده ناکارایی خانواده و نمرات کمتر بیانگر عملکرد سالمتر است. نتایج تحلیل رگرسیون

نیز نشان داد که ضریب رگرسیون چند متغیره خطی برای ابعاد عملکرد خانواده و رضایت‌ناشویی معنی‌دار است. بر این اساس متغیر عملکرد خانواده و زیر مقیاس‌های آن تغییرات رضایت‌ناشویی را تبیین می‌کنند. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهش‌های اپشتاین و همکاران (۱۹۸۳)، ماتیس و کینگ لیتی (۱۹۸۵)، ارکیستر و استیونسون (۱۹۹۱)، پورتس، هاوول و اشنبرگر (۱۹۹۲)، لیندزی و همکاران (۲۰۰۶)، بهاری (۱۳۷۹) و بهاری و صابری (۱۳۸۳) هماهنگ است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که عملکرد کارآمد خانواده با توانایی اعضا در هماهنگی با تغییرات، حل تضادها و تعارض‌ها، همبستگی بین اعضا و موفقیت در اعمال الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز بین افراد، اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده همراه است. لذا عملکرد مطلوب و کارآمد خانواده، اعضای خانواده را در برابر فشارهای زندگی مقاوم می‌سازد، عامل اثرگذاری بر رشد، شکوفایی و پیشرفت اعضای خانواده می‌شود و باعث می‌شود خانواده، کانون کمک، تسکین، التیام و شفابخشی باشد. در نتیجه زن و شوهر رابطه‌ی بهتر و منسجم‌تری و در نتیجه رضایت‌بیشتری در نظام زن و شوهری خواهند داشت.

همچنین، از میان الگوهای ارتباطی زوجین، میان ارتباط سازنده متقابل و رضایت‌ناشویی رابطه مثبت معنی‌داری وجود داشت که نشان می‌دهد این عامل پیش‌بینی‌کننده قوی رضایت‌ناشویی است این بدان معناست که با افزایش میزان نمرات الگوی سازنده متقابل میزان رضایت‌ناشویی افزایش می‌یابد؛ اما میان الگوهای ارتباطی توقع / کناره‌گیر و اجتناب متقابل با رضایت‌ناشویی رابطه منفی معنی‌داری به دست آمد که نشان می‌دهد این الگوها پیش‌بینی‌کننده قوی رضایت‌ناشویی پایین هستند. نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش کریستنسن (۱۹۸۴)، بورلسون و دننون (۱۹۹۷)، پور حسین و همکاران (۱۳۸۸)، هالفورد (۲۰۰۱)، نظری (۱۳۹۲)، احمدی و فاتحی زاده (۱۳۸۴)، شرفی (۱۳۸۲)، گاتمن (۲۰۰۰)، لدبتر (۲۰۰۹)، میلز (۲۰۰۸) و گلاسر و گلاسر (۱۳۹۵) که نشان دادند الگوهای ارتباطی و رضایت‌ناشویی یا یکدیگر رابطه دارند، هماهنگ است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که زن و شوهری که از الگوی سازنده متقابل در روابط زن و شوهری بیشتر بهره می‌برند، از رفتارهای مخرب پرهیز و برای حفظ و تداوم رابطه سالم تلاش می‌کنند، احساس می‌کنند همدیگر را درک می‌کنند، احساساتشان را به طور مناسب بروز داده و برای مشکل ارتباطی پیشنهاد راه حل داده و با هم مذاکره می‌کنند در نتیجه از زندگی‌ناشویی خود بیشتر راضی هستند. ولی زن و شوهری که از الگوهای ارتباطی اجتناب متقابل و توقع/کناره‌گیری استفاده می‌کنند، در روابط زن و شوهری، رفتاری‌های مخرب مثل انتقاد کردن، غرزدن و یا پیشنهاد تغییر دادن دیگری را به کار می‌برند، برای خلق و تداوم رابطه سالم تلاش نمی‌کنند، هر دو سعی می‌کنند از بحث کردن در باره مشکل دوری کنند. آنها نمی‌توانند احساساتشان را به طور مناسب بروز دهند و برای مشکل ارتباطی پیشنهاد راه حل بدهند و با هم مذاکره کنند. در نتیجه این ارتباط‌ناشویی ناکارآمد، نارضایتی‌ناشویی بر زندگی آنها مستولی گشته و خانواده را در معرض آسیب‌های متعدد قرار می‌دهد. بنابراین عملکرد مطلوب خانواده و الگوی ارتباطی سازنده متقابل پیش‌بینی‌کننده رضایت‌ناشویی هستند و در مقابل، عملکرد ناکارآمد خانواده و الگوهای ارتباطی اجتناب متقابل و توقع/کناره‌گیری، پیش‌بینی‌کننده نارضایتی‌ناشویی هستند.

امید است نتایج این پژوهش مورد توجه و استفاده نهاد آموزش و پرورش قرار گیرد. شایان ذکر است پژوهش حاضر فقط بر روی معلمان متاهل شهر سنقر صورت گرفته است، لذا در تعمیم نتایج آن به دیگر گروهها باید احتیاط شود.

هر چند از پرسش نامه های کوتاه استفاده شد ولی تعدد پرسشنامه ها و سوالات ممکن است باعث خستگی شرکت کنندگان شده باشد. از آنجا که روش پژوهش از نوع همبستگی است، امکان نتیجه گیری علی امکان پذیر نیست. پیشنهاد می شود در پژوهش های دیگر، متغیرهای دیگری مثل سبک های کنار آمدن در پژوهش وارد شود. این موضوع بر روی گروه های دیگر مخصوصا افرادی که متقاضی طلاق هستند یا طلاق گرفته اند اجرا شود تا نتایج محکم-تری بدست آید. همچنین، توصیه می گردد مشاورین، روانشناسان و درمانگران ارائه دهنده خدمات سلامت روانی در حوزه خانواده و ازدواج، در پژوهش های خود با آموزش مهارت های ارتباطی، زوج درمانی شناختی- رفتاری و خانواده درمانی ساختاری، جهت بهبود عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین و ارتقای کیفیت زندگی ناشویی عمل کنند تا از این طریق، امکان نتیجه گیری علت و معلولی حاصل شود.

سپاسگزاری. پژوهشگران از اداره آموزش و پرورش شهرستان سنقر، تمامی مدیران و معلمان مدارس ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان شهر سنقر به ویژه جناب آقای مرتضی فعلی، مدیر ارجمند دبیرستان باقرالعلوم (ع) باوله، که با همکاری و مساعدت این عزیزان انجام این پژوهش میسر گردید، بسیار سپاسگزار هستیم.

منابع

- احمدزاده، ابراهیم. (۱۳۸۴). رابطه میان رضایت زناشویی و سلامت روان در میان دبیران زن و مرد شاغل. پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد - دانشگاه تربیت معلم - دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- احمدی، خدابخش؛ آزاد مرزآبادی، اسفندیار و ملازمانی، علی. (۱۳۸۴). بررسی وضعیت ازدواج و سازگاری زناشویی در بین کارکنان سپاه، نشریه طب نظامی، شماره ۲ صفحات ۱۴۱-۱۵۲.
- اولیا، نرگس. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر آموزش غنی سازی زندگی زناشویی بر افزایش رضایتمندی زوجین، پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه اصفهان، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- باباخانی پور، حمید. (۱۳۸۹). مقایسه عملکرد خانوادگی و رضایت زناشویی والدین نوجوانان اقدام کننده به خودکشی با غیر اقدام کنندگان - پایان نامه جهت دریافت کارشناسی ارشد خانواده درمانی - دانشگاه علم و فرهنگ - دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- بخشی پور، باب الله؛ اسدی؛ مسعود؛ کیانی احمدرضا؛ شیرعلی پور، اصغر و حسین احمد دوست. (۱۳۹۱). رابطه عملکرد خانواده با تعارضات زناشویی زوج های در آستانه طلاق. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، سال سیزدهم - ش ۲. صفحات ۱۱ الی ۲۱.
- بیدرام گرگابی، مریم. (۱۳۹۳). بررسی رابطه میان الگوهای ارتباطی با رضایت زناشویی بر روی زوجین شهر شاهین شهر، پایان نامه جهت کارشناسی ارشد - دانشگاه شهید باهنر کرمان - پژوهشکده ادبیات.
- بهاری، فرشاد و صابری، مهدی. (۱۳۸۳). مقایسه عملکرد خانوادگی زوجهای در حال طلاق ارجاعی به سازمان پزشکی قانونی و زوجهای غیرمطلقه. مجله علمی پزشکی قانونی، سال دهم، شماره ۳۴ - صفحه ۷۹-۷۵.
- پورحسین، رضا؛ امیری، محسن؛ مال احمدی، احسان؛ احمد دوست، حسین و فرهودی، فرزاد. (۱۳۸۸). بررسی رابطه میان پنج عامل بزرگ شخصیت و الگوهای ارتباطی با رضایت زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه های دولتی شهر تهران. مجله علوم روانشناختی، دوره ۸ - شماره ۳۲ - صفحه ۴۷۱ - ۴۸۳.

شناگویی، محمد؛ جان بزرگی، مسعود و مهدویان، علیرضا. (۱۳۹۰). رابطه «الگوهای ارتباطی زوجین با رضامندی زناشویی» فصلنامه اسلام و روانشناسی، ش ۹ پاییز و زمستان ۱۳۹۰، ص ۵۷ - ۷۷.

ثنایی، باقر. (۱۳۸۹). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج، تهران: انتشارات بعثت.

جاویدی، نصیرالدین؛ سلیمانی، علی اکبر؛ احمدی، خدابخش و صمد زاده، منا. (۱۳۹۲). اثربخشی زوج درمانی هیجان مدار بر بهبود الگوهای ارتباطی زوجین. مجله تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۱۱، شماره ۵.

رحیم پور، فرزانه؛ صالحی، سید یوسف؛ حسینیان، سیمین و عباسیان، محبوبه. (۱۳۹۲). تبیین رضایت زناشویی زوجین بر اساس هوش معنوی و طرحواره ناسازگار اولیه. فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی سال چهارم، شماره سوم.

زاده محمدی، علی و ملک خسروی، غفار. (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روانسنجی و اعتباریابی مقیاس سنجش کارکرد خانواده. فصلنامه خانواده پژوهی، سال دوم، شماره ۵، ص ۶۹-۹۷.

شرفی، علی. (۱۳۸۲). رابطه میان الگوهای ارتباطی و سلامت روان معلمان زن دوره ابتدایی و همسران آنها، پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره دانشگاه تربیت معلم تهران.

عابدی، احمد؛ مسیبی، عصمت و عریضی، حمیدرضا. (۱۳۹۱). فراتحلیل اثر بخشی مداخلات روانشناختی به صورت گروهی بر میزان رضایت زناشویی، ایران ۱۳۸۳-۱۳۸۹، فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده دانشگاه کردستان، دوره ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲، صفحه ۲۳۳-۲۶۱.

عبادت‌پور، بهناز. (۱۳۷۹). هنجاریابی پرسشنامه الگوهای ارتباطی زناشویی. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم.

گلاسر، ویلیام و گلاسر، کارلین. (۱۳۹۵). ازدواج بدون شکست. ترجمه علی صاحبی، انتشارات فرانتگیزش.

نظری، علی محمد. (۱۳۹۲). مبانی زوج درمانی و خانواده درمانی، تهران: نشر علم.

نوابی‌نژاد، شکوه. (۱۳۸۷). مشاوره ازدواج و خانواده‌درمانی. ویراستار: محمدرضا اصغری، چاپ دوم، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

هالفورد، کی دلبیو. (۲۰۰۱). زوج‌درمانی کوتاه مدت؛ برای بخشی زوجین برای کمک به خودشان؛ ترجمه مصطفی تبریزی، مژده کاردانی و فروغ جعفری. چاپ دوم تهران (۱۳۸۷)، انتشارات فرا روان.

هنرپروان، نازنین؛ قادری، زهرا و قبادی، کبری. (۱۳۹۰). مقایسه الگوهای ارتباطی و تعارضات زناشویی در زنان متأهل شاغل در بانک‌های دولتی و زنان خانه دار شهر شیراز. فصلنامه جامعه‌شناسی زنان، سال دوم، شماره سوم.

- Al-Krenawi, A. (2010). A study of psychological symptoms, family function, marital and life satisfactions of polygamous and monogamous women: The Palestinian case. *International Journal of Social Psychiatry*, 58(1)79-86.
- Arkister, J., & Stevenson, H. (1991). Identifying family at risk: Exploring the MC Master family assessment device. *Journal of family therapy*, 13(4), 411-421.
- Burleson, B., & Denton, W. H. (1997). The relationship between communication skill and marital satisfaction: Some moderating effects. *Journal of Marriage and the Family*, 59(4), 884-902.

- Christensen, A and Sullaway, M.(1984). *Communication patterns questionnaire*. Unpublished questionnaire, university of California losangeles, 22(1), 143-190.
- Donato, S ; Parise, M ; Pagani, A F; Bertoni, A and Iafrate. R(2014). Demand-withdraw, Couple Satisfaction and Relationship Duration. *Procedia , Social and Behavioral Sciences* . Volume 140, 22, pp: 200–206 . 2nd World Conference on Psychology and Sociology, PSYSOC. 27-29, Brussels, Belgium.
- Epestein , N.B., Baldwin, L.M., & Bishop, D.S. (1983). The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9:171-180.
- Gottman , J. (2000), "The Timing of Divorce: Predicting when a Couple will Divorce Over a 14-year Period", *Journal of Marriage and the Family*, 62, pp.737-745.
- Gottman , J. M. & Notarius C. I. (2002). Marital in 20TH Century and Research and for 21st Century, *Family Process* 41, pp.156-197.
- Heavy C L ,Christensen A , Malmuth N M .(1995) .The longitudinal impact of demand and withdrawal during marital conflict. *Journal of consulting and clinical psychology* .63:797-
- Heavy, C. L, Larson. B. M, Zumtoble. O.C & Christensen, A. (1996). The communication patterns questionnaire : The reliability validity of a constructive communication subscale. *Journal of marriage and family*. 58, 796-800
- Lindsey, E.W., Colwell, M.G., Frabutt, G.M., & MacKinnon Lewis, C. (2006). Family conflict in divorced and nondivorced families: Potential consequences for boys' friendship status and friendship quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(1): 45–63.
- Ledbetter, M.A (2009). Family communication patterns and relational maintenance behavior: Direct and mediated association with friendship closeness, *Human Communication Research*, 35(1), 130-147.
- Mills, L. G.(2008). Shame and Intimate Abuse: The Critical Missing Link between Cause and Cure, *Children and Youth Services Review*, 30(6),631–638.
- Sinha ,P.S & Mukerjoe N.(1991). Marital adjustment and space orientation. *J soc psycho*. (132):5-9.